

Opinnäytetyö (AMK)

Media-alan koulutus

Journalismi

2017

Madeleine Hahl, Niina Velin

TRANSSUKUPUOLISEN HAASTATELTAVAN KOHTAAMINEN JA ESITTÄMINEN DOKUMENTISSA

– case: televisiodokumentti Vihdoin olen minä

Madeleine Hahl, Niina Velin

TRANSSUKUPUOLISEN HAASTATELTAVAN KOHTAAMINEN JA ESITTÄMINEN DOKUMENTISSA

- case: televisiodokumentti Vihdoin olen minä

Tässä opinnäytetyössä käsitellään transihmisen kohtaamista haastattelutilanteessa sekä esittämistä televisiodokumentissa. Tapausesimerkinä käytetään opinnäytetyön tuoteosana tehtyä Vihdoin olen minä -televisiodokumenttia. Opinnäytetyön tavoitteena on etsiä hyvä lähestymistapa transihmisen kohtaamiseen haastattelutilanteessa ja sitä voi soveltaa myös muihin mahdollisesti arkaluontoisiin aiheisiin.

Transihmisiin kohdistuu ennakkoluuloja ja virheellisiä käsityksiä, vaikka tietoisuus aiheesta on lisääntynyt. Yhdysvaltalaisissa televisiosarjoissa fiktiiviset transsukupuoliset hahmot kuvataan usein negatiivisessa valossa, esimerkiksi uhrina tai vihollisena. Ihmisen sukupuolta ei ole yksiselitteistä määritellä, vaikka Suomen lainsäädännössä tunnetaan vain kaksi sukupuolta, mies ja nainen.

Sukupuoli on monelle olennainen osa identiteettiä. Koska transihmisiä on heidän sukupuoli-identiteettinsä takia pidetty heteronormatiivisessa yhteiskunnassa tietyssä "toiseuden" asemassa, on heille muodostunut tiivis sisäryhmä. Haastattelua tehdessä on hyvä ottaa huomioon erilaiset identiteetit ja sisäryhmät, mutta niiden ei pidä antaa häiritä haastattelua. Toisenlainen identiteetti ei tarkoita sitä, etteikö toiseen voisi samaistua. Ihmisen identiteetti koostuu monesta eri asiasta ja muuttuu jatkuvasti.

Opinnäytetyön tuoteosana valmistuneen dokumentin tavoitteena on välittää tietoa transsukupuolisuudesta, edistää tasa-arvoa sekä tarjota vertaistukea sukupuolivähemmistöjen edustajille. Ennakkovalmistelujen tärkeys dokumentin tekemisessä korostui, sillä aihe oli tekijöille entuudestaan melko vieras. Dokumentin kahdessa päähenkilössä on paljon yhteistä, mutta he tuovat esille hyvin erilaisia näkökulmia. Tämä auttaa representoimaan transihmisiä totuudenmukaisesti moninaisena ihmisryhmänä ja murtamaan heihin joskus liitettäviä yksipuolisia stereotyyppioita, joita esimerkiksi fiktiivisissä televisiosarjoissa saattaa esiintyä.

ASIASANAT:

Televisiodokumentti, haastattelu, transsukupuolisuus, muunsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, sukupuoli-identiteetti

Madeleine Hahl, Niina Velin

MEETING AND PRESENTING A TRANSGENDER INTERVIEWEE IN A DOCUMENTARY

- case: television documentary Finally I Am Me

This thesis is about meeting and interviewing a transgender person and presenting this interview in a TV-documentary. As a case example we will use the production part of our thesis Finally I Am Me TV documentary. The objective of the thesis is to find a good way to approach and meet a transgender person in an interviewing situation and to later be able to apply this method to other potentially delicate matters.

Although knowledge about the matter has increased, transgender people are facing prejudice and faulty assumptions. In US-made TV-series fictive transgender characters are often depicted in a negative light, e.g. as victims or enemies. Human sex cannot be defined unequivocally, although Finnish legislation recognizes only two sexes, man and woman.

To many people sex is an essential part of their identity. As transgender people have, due to their gender identity, been considered as sort of "other" persons in a heteronormative society, they have developed a tight inner circle. When making an interview it is important to consider various identities and inner groups. However, this should not interfere with the interview. A different identity does not mean that you could not identify with another person. A person's identity is made up of many variables and keeps changing continuously.

The objective of the documentary made as the production part of our thesis is to convey awareness of being transgender, to promote equality and to offer peer support to members of gender minorities. The importance of the preparations made before producing the documentary was emphasized as the subject matter was rather unfamiliar to the makers. The two main characters of the documentary have much in common, but they bring out very different points of views. This helps to depict transgender people accurately as a multi-faceted group of people and to break one-sided stereotypes sometimes associated with them, in fictive TV-series for instance.

KEYWORDS:

TV documentary, interview, being transgender, non-binary gender, transition, gender identity

SISÄLTÖ

SANASTO	5
1 JOHDANTO	6
2 SUKUPUOLEN DISKURSSIT SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA	8
2.1 Sukupuoli	8
2.2 Transsukupuolisuuteen liittyvien käsitteiden moninaisuus	10
2.3 Yhdysvaltalaiset televisiosarjat	12
3 HAASTATTELIJOIDEN JA HAASTATELTAVIEN IDENTITEETTI	14
4 VIHDOIN OLEN MINÄ -DOKUMENTIN TEKOVAIHEET	17
4.1 Taustatyöt	17
4.2 Haastateltavien valinta	18
4.3 Aikataulutus	19
4.4 Haastattelutilanne	21
4.5 Kerronta	22
5 LOPUKSI	27
LÄHTEET	29

LIITTEET

- Liite 1. Ennakkoon suunniteltu haastattelurunko Laitiselle
Liite 2. Ennakkoon suunniteltu haastattelurunko Shemeikalle

KUVAT

Kuva 1. Vuorovaikutustilanteet luovat dokumenttiin myötäelämisen tunnetta.....	24
Kuva 2. Lähikuvat luovat syvällisyyttä.....	25
Kuva 3. Dokumentin aloituskuva.....	26

SANASTO

Cis-ihminen	Syntymäsukupuoleensa tyytyväinen henkilö
Muunsukupuolinen	Henkilö, jonka sukupuoli-identiteetti ei vastaa täysin tai lainkaan miestä tai naista tai on niiden rajoilla. Myös muunsukupuolinen voi olla käynyt läpi sukupuolenkorjaushoitoja
Sukupuolenkorjaus	Hoidoilla, esimerkiksi hormoneilla ja/tai kirurgisilla toimenpiteillä autetaan sukupuolenkorjaushoitoja saavan henkilön kehoa vastaamaan tämän sukupuoli-identiteettiä
Transsukupuolinen	Henkilö, joka ei koe syntymäsukupuolensa vastaavan omaa sukupuoli-identiteettiään ja on mahdollisesti käynyt läpi sukupuolenkorjaushoitoja

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme sisältää tuoteosan ja kirjallisen osan. Tuoteosa on televisiodokumentti, jonka aiheena on transsukupuolisuus, muunsukupuolisuus sekä sukupuolten merkitys yhteiskunnassa. Opinnäytetyön kirjallinen osa analysoi dokumenttia. Aiheen käsitteleminen on tärkeää, sillä vaikka transsukupuolisuutta on käsitelty mediassa, näkökulmat ovat mielestämme jääneet melko suppeiksi. Sukupuolta ja sukupuolten välistä tasa-arvoa on tutkittu viime vuosina yhä enemmän ja aihe herättää jatkuvasti keskustelua etenkin sosiaalisessa mediassa. Esimerkiksi marraskuussa 2015 nousi kohu, kun tavaratalo Anttila mainosti verkkosivuillaan tytöille ja pojille eri leluja ja jaotteli leikkejä sukupuolen mukaan. Lisäksi olemme omassa elämässämme huomanneet, että ihmisillä on edelleen epäselvyyksiä terminologiasta ja helposti saatetaan käyttää virheellisiä tai vanhentuneita käsitteitä, esimerkiksi transsukupuolisesta sanaa transseksuaali. Tätä kirjoittaessakin tekstinkäsittelyohjelma tunnistaa sanan *transseksuaalisuus* oikeakieliseksi sanaksi, kun sanan *transsukupuolisuus* alla on jatkuvasti punainen viiva. Huomasimme myös dokumenttia tehdessämme, että sukupuolivähemmistöistä esiintyy edelleen enakkoluuloja ja stereotyyppioita. Tiedon jakamisen lisäksi dokumenttimme tarkoituksena on toimia vertaistuen tarjoajana transihmisille sekä henkilöille, jotka harkitsevat sukupuolenkorjaushoitoihin hakeutumista. Dokumentissamme pyrimme näyttämään kaksi näkökulmaa ei-binääriseen sukupuoli-identiteettiin ja esittämään päähenkilöt samaistuttavina katsojan sukupuolikokemuksesta riippumatta.

Dokumentissa käsittelemme aihetta kahden haastateltavan, sukupuolenkorjaushoitoja läpikäyneiden transmiehen Nino Laitisen sekä muunsukupuolisen Timja Shemeikan kautta. Heidän kokemuksensa antavat dokumentissa kuvan siitä, millaista on elää sukupuolella, joka ei vastaa omaa sukupuoli-identiteettiä ja mitä henkilö käy läpi pohtiessaan sukupuoltaan ja paikkaansa yhteiskunnassa. Päähenkilöt avaavat hieman sukupuolenkorjausprosessia, mutta pääasiassa dokumentti keskittyy haastateltavien arjessa kohtaamiin tilanteisiin, ihmissuhdeasioihin ja tunteisiin.

Kirjallisessa osassa avaamme aiheeseen liittyvää termistöä ja analysoimme tekemäämme dokumenttia. Tutkimuskysymyksiämme ovat: miten toimittajan tulee toimia arkaluontoista aihetta käsitellessään? Mitkä asiat ovat relevantteja dokumentin kerronnan kannalta? Miten haastateltavien valinta vaikuttaa lopputulokseen? Miten haastateltavan ja haastattelijan identiteetit vaikuttavat haastatteluihin?

Olimme miettineet transsukupuolisuutta mahdollisena opinnäytetyöaiheena syksystä 2016 lähtien. Tutkimme aihetta ensin netistä löytyvän tiedon perusteella. Luimme itse sukupuolenkorjausprosessista ja transihmisten omista kokemuksista prosessiin liittyen. Katsoimme myös aiheesta jo aiemmin tehtyjä dokumentteja. Alkuperäinen ideamme oli tutkia sukupuolenkorjausprosessin kulkua ja siihen liittyviä riskejä, mutta lopullinen näkökulmamme varmistui haastateltavien löytymisen jälkeen. Ennakkohaastattelujemme perusteella meille selvisi, että prosessiin ei liity niin paljon riskejä ja terveyshaittoja kuin ennalta oletimme. Toki genitaalileikkaus ja siihen liittyvät riskit herättivät keskustelua jokaisen haastateltavamme kanssa. Pääasiassa ennakkohaastatteluissamme tuli kuitenkin ilmi, että haastateltavat pohtivat lähinnä sukupuolen merkitystä yhteiskunnassa, eivätkä niinkään prosessiin liittyviä terveysriskejä. Haastateltavamme kertoivat myös kokemuksiaan siitä, miten heitä on kohdeltu ennen ja jälkeen sukupuolenkorjausprosessia. Näiden pohdintojen jälkeen valitsimme opinnäytetyöllemme lopullisen lähestymistavan aiheeseen.

2 SUKUPUOLEN DISKURSSIT SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

Suomen kieli on melko sukupuolineutraali kieli ainakin verrattuna moneen muuhun eurooppalaiseen kieleen. Suomessa ei ole esimerkiksi kahta eri sukupuoleen viittaavaa hän-sanaa. Myöskään sanoja ei ole jaoteltu eri sukuihin. Esimerkiksi latinalaisissa kielessä, kuten espanjassa ja ranskassa, kaikki substantiivit ovat jompaakumpaa sukua ja adjektiivit taipuvat niiden mukaisesti (Blomqvist 2015, OPH 2017). Suomen kieli on siis siksi melko helppo ja tasa-arvoinen kieli. Sellaisia tilanteita, joissa henkilö ei tiedä, millä pronomiinilla viitata toiseen ihmiseen, ei käytännössä voi tulla. Ulkomailla tällaisia tilanteita saattaa syntyä kielialueilla, joissa sukupuolille on omat sukusanansa. Ennakko-haastatteluissamme Shemeikka kertoi toivovansa, että englannin kielessä häneen viitattaisiin sukupuolineutraalilla *they*-pronomiinilla.

Tosin suomen kielessäkin hämmennyksiä saattaa ilmetä, jos henkilöön viitataan substantiivilla pronominin sijaan. Shemeikan mukaan esimerkiksi osa tuntemattomista äideistä viittaa Shemeikkaan tätinä tai setänä puhuessaan julkisilla paikoilla lapsilleen, mutta kun äidit näkevät hänet tarkemmin, he muuttavatkin viittaustaan pronominiin *tu*. Suomen kulttuurille ei ole myöskään tyypillisiä erilaiset tervehtimiset sukupuolesta riippuen. Monessa maassa on tapana, että vain naisia tervehditään poskisuudelmalla. Tästäkin saattaa aiheutua hämmennystä, jos henkilön sukupuoli-identiteetti ei ole binäärinen tai toinen osapuoli ei tiedä, mikä tervehdittävän henkilön sukupuoli-identiteetti on.

2.1 Sukupuoli

Yleisesti ajatellaan, että ihminen syntyy tiettyyn sukupuoleen ja hänen odotetaan toteutuvan tätä syntymässä saamaansa sukupuolta. Yhteiskunta luo tietyt raamit, joiden mukaan tiettyä sukupuolta edustavan oletetaan käyttäytyvän. Suurin osa ihmisistä kokee olevansa joko mies tai nainen. On kuitenkin olemassa myös ihmisiä, joille sukupuolen kokemus on häilyvä, tai jotka eivät koe olevansa kumpaakaan sukupuolta. Nykyään puhutaan sukupuolen moninaisuudesta. Termillä halutaan korostaa sitä ymmärrystä, että on olemassa muitakin sukupuolia kuin mies ja nainen. (Alatalo 2012, 5.)

Ihmisen sukupuoli voidaan määritellä monella eri lähestymistavalla. Biologiseen sukupuoleen (engl. *sex*) sisältyvät geneettinen, anatominen ja hormonaalinen sukupuoli. Sosiaalinen sukupuoli (engl. *gender*) taas käsittää ihmisen kokemuksen omasta sukupuolestaan sekä persoonalliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja juridiset ominaisuudet. (Vilkkä 2010, 17–18.) Sosiaalinen sukupuoli tarkoittaa sosiaalista ja kulttuurista olemista, elämistä ja käyttäytymistä naisena, miehenä tai jonain muuna. Yleisimmin sosiaalisen sukupuolen ajatellaan perustuvan ihmisen biologiseen sukupuoleen. Myös sukupuolen ilmaisu vaatteiden, ehostuksen, ilmeiden ja ammatinvalinnankin kautta on osa sosiaalista sukupuolta. Sosiaalinen sukupuoli voi olla myös esimerkiksi sukupuolineutraali. (Aarnipuu 2008, 65.) Sosiaaliseen sukupuolen käyttäytymiseen liittyvät ominaisuudet vaihtelevat kulttuureittain. Vilkkä kirjoittaa, että sosiaalinen sukupuoli on paljon omaa tapaa tehdä itsensä sukupuoliseksi. (Vilkkä 2010, 19.)

Feministisissä sukupuolen teorioissa on erilaisia näkemyksiä siitä, muotoutuuko ihmisen sukupuoli synnynnäisesti vai rakentuuko se ympäröivästä maailmasta sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Joidenkin näkemysten mukaan sukupuoli voi myös olla jotain siltä väliltä. Sukupuoli voidaan nähdä myös tietyissä tilanteissa toistuvina tekoina. (Saresma ym. 2010, 128.) Ihmiset luokitellaan kuuluvaksi jompaankumpaan kahdesta sukupuolesta, koska heillä katsotaan olevan naiselle tai miehelle ominaisia piirteitä. Tämän vuoksi sukupuolen määrittely on enimmäkseen yksimuotoista. (Tripodi 2014, 20.)

Ihmisellä on tiettyjä ulkoisia piirteitä, jotka mielletään maskuliiniseksi ja feminiiniseksi. Mitä enemmän yksilö omaa maskuliiniseksi luokiteltuja piirteitä, sitä todennäköisemmin yhteiskunta luokittelee hänet mieheksi. Näin ajateltuna transmiestäkin tulisi pitää miehenä riippumatta siitä, onko hän läpikäynyt korjausprosessin. Yleisesti näin ei aina kuitenkaan ole, sillä mieheyden ajatellaan sisältävän myös tiettyjä fyysisiä ominaisuuksia, kuten miehen sukupuolielimet. (Saresma ym. 2010, 129.) Toisaalta maskuliinisuus ja feminiinisyys eivät aina riipu sukupuolen kokemuksesta. Esimerkiksi cis-miehellä voi olla paljonkin feminiinisiä piirteitä, vaikka hän ei kokisikaan olevansa nainen tai edes osittain nainen. (Trasek.fi)

Nancy Chodorowin teoksen *Feminism and philosophy* mukaan feminiininen ja maskuliininen persoonallisuus ovat seurausta tavasta, jolla yksilö on kasvatettu. Miehet ja naiset kasvatetaan eri tavalla. (Tripodi 2014, 28.) Vanhemmat eivät yleensä tiedosta kasvattavansa tyttäriään eri tavalla kuin poikiaan, näin vain tapahtuu (Aarnipuu 2008, 66). Molemmat haastateltavamme kertoivat haastatteluissa, että heitä on kasvatuksessa ohjailtu perinteisen tytön rooliin. Esimerkiksi Laitinen kertoi äitinsä ostaneen hänelle nukkeja,

jotka päätyivät kuitenkin syrjään. Shemeikka kertoi uskovansa, että hänestä toivottiin tyttömäistä tyttöä. Hän myös arveli, että hänen äitinsä on kokenut jollakin tavalla epäonnistuneensa kasvattajana, kun Shemeikka ei koekaan syntymäsuupuoltansa omakseen. Kasvatuksesta ja biologisesta sukupuolesta riippumatta lapsen sukupuoli kokemus ei siis aina vastaa sitä sosiaalista sukupuolta, johon häntä yritetään kasvattaa.

2.2 Transsukupuolisuuteen liittyvien käsitteiden moninaisuus

Olemme omassa elämässämme ja keskustellessamme transihmisten kanssa havainneet, että monella on epäselvyyksiä transsukupuolisuuteen liittyvän termistön kanssa. Kokemuksemme mukaan moni käyttää edelleen joitakin vanhentuneita tai virheellisiä sanoja tai sekoittaa esimerkiksi transvetisuuden ja transsukupuolisuuden käsitteet keskenään. Myös haastateltavamme sanoivat meille, että sukupuolivähemmistöihin liittyvä termistö lisäksi muuttuu koko ajan ja käsitteitä tulee jatkuvasti lisää, joten myös vähemmistöryhmään kuuluvien on vaikea välillä pysyä muutoksissa perässä. Tässä kappaleessa avaamme käsitteistöä, jotta lukijan on helpompi ymmärtää, mistä puhutaan.

Cis-sukupuolisuus: Cis-sukupuolinen ihminen on henkilö, joka ei ole transsukupuolinen. Suurin osa ihmisistä on cis-sukupuolisia. *Cis* on latinankielinen sana, joka on vastakohta sanalle *trans*. Cis-sukupuolinen ihminen on tyytyväinen hänelle syntymässään määritellyyn sukupuoleensa. (Trasek.)

Transsukupuolisuus: ihminen kokee olevansa eri sukupuolta kuin se, mihin hänet on kasvatettu ja syntymästä asti luokiteltu. Biologinen ja sosiaalinen sukupuoli eivät siis täsmää. Usein transsukupuolisuus aiheuttaa sukupuoliritiriidan tunteen, joka helpottuu vain sukupuolen korjaamisella. Korjausprosessissa biologinen sukupuoli korjataan vastaamaan henkilön sukupuoli kokemusta muun muassa hormonihoidolla ja erilaisilla kirurgisilla toimenpiteillä. Juridinen sukupuoli muutetaan vastaamaan todellisuutta henkilötunnuksen loppuosaa ja nimeä vaihtamalla. Monesti luullaan, että transsukupuolisuus havaitaan jo varhaislapsuudessa. Osa transihmisistä on kuitenkin alkanut pohtia sukupuolisuuttaan vasta aikuisiällä. Osa transsukupuolisista pärjää kehonsa kanssa kohtuullisesti ja kokee fyysisiä ominaisuuksiaan ahdistavammaksi sen, että sosiaalisissa tilanteissa hänet sukupuolitetaan väärin. Monelle tärkein osa prosessia on hormonihoidon aloittaminen, sillä oikean sukupuolen hormonit parantavat ihmisen yleisoloa. Transmiestä helpottaa se, että hormonien käytön alkamisen jälkeen kuukautiset loppuvat ja ääni madaltuu. Transnainen kokee elämänlaatua parantavana sen, että estrogeeni saa

rinnat kasvamaan ja antiandrogeeni vähentää karvoitusta. Osa transihmisistä on jo alun perin olemukseltaan niin androgyynejä, että heille tärkeintä on saada juridinen sukupuoli vastaamaan koettua. Mielenterveyden ongelmat ovat transihmisillä keskimääräistä yleisempiä, sillä sukupuoliristiriidan ja toisaalta ympäröivän maailman reaktioiden keskellä eläminen vaikuttavat ihmisen henkiseen hyvinvointiin. (Aarnipuu 2008, 72–74,79).

Transsukupuolisista henkilöistä käytetään joskus virheellisesti vanhentunutta termiä *transseksuaalinen*. *Seksuaalinen*-liite sanan lopussa on epäselvä, sillä se ei viittaa henkilön sukupuoli-identiteettiin, vaan se voi viitata esimerkiksi seksuaalisuuteen. (Alatalo 2012, 10.) Lisäksi transsukupuoliset ihmiset saatetaan joskus sekoittaa virheellisesti *transvestiitteihin*. Transvestiitti haluaa ajoittain pukeutua vastakkaisen sukupuolen mukaisesti omaksuen sen roolin, mutta transvestiitti ei koe pysyvästi olevansa vastakkaisen sukupuolen edustaja (Vilka 2010, 41).

Laitinen kertoi haastattelussamme, että hormonit ovat muuttaneet hänen ajatusmaailmaansa rauhallisemmaksi. Hän kertoi pahempien mieliala-aaltojensa tasaantuneen. Hän myös vertasi naisen kehoa vankilaan ja nyt kun hän muistuttaa ulkoisesti miestä, olo on hänen mukaansa huomattavasti parempi. Shemeikka kertoi ymmärtäneensä olevansa muunsukupuolinen vasta yli 20-vuotiaana, vaikka ajatukset sukupuoli-identiteetistä olivat käyneet mielessä nuorempaanakin.

Muunsukupuolisuus: Ihmisiä, joiden sukupuoli-identiteetti on naiseuden ja mieheyden rajoilla tai ulkopuolella, kutsutaan muunsukupuolisiksi eli transgendereiksi. Transgenderihmisen minäkuva voi olla androgyyni tai sukupuoleton. Osa muunsukupuolisista ihmisistä tarvitsee korjaushoitoja samasta syystä kuin transsukupuolisetkin. He haluavat saada kehonsa vastaamaan paremmin sukupuoli-identiteettiään. (Aarnipuu 2008, 79.) Muunsukupuolisuus ei tarkoita samaa kuin *intersukupuolisuus*. Intersukupuolisella henkilöllä saattaa olla kehossaan synnynnäisesti kummankin sukupuolen sukurauhasia, esimerkiksi munasarjat ja kivekset (Vilka 2010, 26). Myös intersukupuolisille henkilöille määritellään syntymässä jompikumpi sukupuoli, joka ei aina kuitenkaan vastaa henkilön lopullista sukupuoli-identiteettiä (THL 2017). Intersukupuolisia on joskus kutsuttu virheellisellä termillä hermafrodiitti (Vilka 2010, 26). Muunsukupuolinen Shemeikka sanoi olevansa nykyään tyytyväisempi peilikuvaansa rintakehäkirurgian ja hormonihoidojen takia. Hän kertoi olevansa maskuliininen muunsukupuolinen ja hoidot ovat muokanneet hänen ulkonäköään maskuliinisemmaksi.

Juridinen sukupuoli: Suomessa tunnetaan tällä hetkellä kaksi juridista sukupuolta, mies ja nainen (THL 2017). Sukupuolen juridisessa vahvistamisessa henkilötodistuksen sukupuoli-merkintä muutetaan henkilön sukupuoli-identiteettiä vastaavaksi. Suomessa juridisen sukupuolen muuttamiseen vaaditaan muun muassa täysi-ikäisyyttä sekä lisääntymiskyvyttömyyttä aiheuttavia hoitoja, mikä esimerkiksi Amnesty:n mukaan loukkaa ihmisoikeuksia. (Amnesty.)

2.3 Yhdysvaltalaiset televisiosarjat

GLAAD.org -verkkosivuston julkaisun *Victims or Villains: Examining Ten Years of Transgender Images on Television* mukaan transihmisten esittämisessä reilusti ja totuudenmukaisesti televisiosarjoissa on vielä paljon kehitettävää. GLAAD oli analysoinut televisiosarjojen jaksoja 10 vuoden ajalta vuodesta 2002 lähtien. Analysoinnin tuloksena 54 prosenttia hahmoista, jotka olivat transihmisiä, esitettiin negatiivisessa valossa. 35 prosenttia hahmoista analysoitiin olevan välillä ongelmallinen ja hyvä. Vain 12 prosenttia jaksoista, joissa esitettiin transihmisiä, ajateltiin esittävän hahmot urauurtavasti, reilusti ja totuudenmukaisesti. (GLAAD 2012.)

Tutkimusajalla loukkaavia representaatioita ja juonikuvioita löytyi jokaisesta merkittävästä amerikkalaisesta lähetysverkosta ja seitsemästä kaapeliverkosta. Joka viides esitetyistä hahmoista esitettiin seksiyölläisinä. Transsukupuolisuuden vastaista puhetta ilmeni vähintään 61 prosentissa tutkituista jaksoista. Transhahmot kuvattiin uhreina vähintään 40 prosentissa ajasta ja sarjamurhaajina tai konnina vähintään 21 prosentissa tarkastelluista jaksoista. Esimerkiksi CBS:n televisiosarjassa CSI esitettiin transsukupuolinen sarjamurhaaja, joka murhasi oman äitinsä. Lisäksi sarjan kohtauksissa päähenkilöt pilkkasivat avoimesti transsukupuolisia murhien uhreja. (GLAAD 2012.)

Omana huomionaan tosin voisi todeta, että sarjassa CSI esiintyy joka jaksossa murhaaja, joka on useimmiten cis-nainen tai cis-mies. Pelkästään transsukupuolisen sarjamurhaajan näyttäminen sarjassa, jossa oleellisena osana juoneen kuuluu aina murhaaja, ei välttämättä tule pitää syrjivänä tai loukkaavana. Ongelmallista on, jos transsukupuolisia henkilöitä sisällytetään juoneen vain tai useimmiten negatiivisessa valossa. Transsukupuolisen hahmon esittäminen sarjamurhaajana yksittäisessä jaksossa olisi oikeutetumpaa, jos muutoin transsukupuolisia esittäisiin normaaleina ihmisinä,

esimerkiksi rikostutkijoina. Tutkimuksen perusteella voisi siis ajatella, että aiheen käsitteleminen yhä enemmän oikeiden henkilön, eikä fiktiivisten hahmojen kautta on tarpeellista, jotta virheelliset stigmaat heikentyisivät. Tarkastellut televisiosarjat ovat yhdysvaltalaisia eivätkä siten kuvasta suoraan suomalaista yhteiskuntaa. Suomessa esitetyistä televisiosarjoista suuri osa on kuitenkin yhdysvaltalaisia, joten tutkimuksen tarkasteleminen on relevanttia. Lisäksi nykyään television ohella televisiosarjoja voi katsella muillakin tavoilla, esimerkiksi internetin suoratoistopalveluiden kautta.

3 HAASTATTELIJOIDEN JA HAASTATELTAVIEN IDENTITEETTI

Suomalaisessa mediakulttuurissa niin kutsutun normisuomalaisen oletetaan olevan valkoinen, heteroseksuaalinen, lisääntyvä ja perhesuuntautunut – muu on poikkeavaa (Rossi 2015, 131). Dokumenttimme haastatteluissa kävi ilmi, että Laitinen pitää transsukupuolisuutta edelleen tabuna. Hän kertoi, että se vaikeuttaa parisuhteen löytämistä etenkin seksuaalisuuden ja ympäristön paineiden takia. Lisäksi hän kertoi säikähtäneensä kuulemastaan vihapuheesta seksuaalivähemmistöjä kohtaan. SHEMEIKKA kertoi kokevansa, että etenkin kaikissa miesporukoissa häntä ei oteta vakavasti hänen muunsukupuolisuutensa takia. Sukupuolivähemmistöt ovat siis selkeässä toiseuden asemassa yhteiskunnassa. Näin on edelleen, vaikka asiassa onkin otettu harppauksia eteenpäin. Esimerkiksi maaliskuussa 2017 Suomessa astui voimaan avioliittolaki, joka mahdollistaa avioliiton sukupuoleen katsomatta. Toisaalta Suomessa tunnetaan juridisesti vain kaksi sukupuolta, mies ja nainen, eikä esimerkiksi sukupuolimerkintää muu. Voi olla, että stereotyyppiat osaltaan vaikuttavat toiseuden asetelmaan. SHEMEIKKA arvioi, että usein transihmisten ajatellaan käyneen läpi kaikki sukupuolenkorjausleikkaukset. Kuitenkaan osa hoitoon hakeutuvista ei halua esimerkiksi genitaalikirurgiaa (Karanki 2010, 12). Sekä Laitinen että SHEMEIKKA kertoivat, että eivät itse halua genitaalileikkauksiin, koska niihin liittyy paljon riskejä ja niistä toipuminen on pitkäaikainen prosessi.

Keskustellessamme transihmisten kanssa ennakkohaastatteluissa ja varsinaisissa dokumentin kuvauksissa huomasimme, että meidän haastattelijoiden ja haastateltavien identiteettien erot aiheuttivat ylimääräistä varovaisuutta kysymysten asetteluun. Koska me dokumentin tekijät olemme molemmat cis-naisia, tuntui, että oli helpompi vahingossa sanoa jotain loukkaavaa transihmisille. Tämän lisäksi aihe ei ollut kummallekaan entuudestaan kovin tuttu ja läheinen, joten sekin aiheutti ylimääräistä miettimistä esimerkiksi käytettyjen termien osalta. Jos me haastattelijatkin olisimme molemmat olleet esimerkiksi transihmisiä tai identiteettimme kuuluisi johonkin sukupuolivähemmistöön, olisi keskustelu varmaankin ollut helpommin vapaampaa. Vaikka olimmekin suunnitelleet kysymyksiä ja keskustelun runkoa huolellisesti etukäteen, halusimme jättää tilaa myös avoimenkaltaiselle keskustelulle, jotta emme orjallisesti noudattaisi suunnitelmaamme, jos esiin nousisi jotain yllättävää. Tarinasta tulee yleensä mielenkiintoisempi, kun antaa aiheen rönsyillä ja antaa haastateltavalle vapaasti tilaa kertoa kokemuksistaan omalla tavallaan. Tällä tavalla pääsee lähemmäs haastateltavaa ja aiheeseen kiinni syvemmin.

Vapaamuotoisempi haastattelutilanne vaatii kuitenkin spontaanejakin kysymyksiä ja reaktioita haastattelijalta, mikä aiheutti varovaisuutta. Varovaisuus näkyi esimerkiksi kysymysten ja sanojen empimisenä, täytesanoina kuten *niinku*, *tavallaan*, *periaatteessa* ja niin edelleen. Koska sukupuolivähemmistöihin liittyy paljon termistöä, halusimme varmistaa, ettemme vahingossa käytä jotakin väärää tai vanhentunutta termiä, vaikka olimmekin perehtyneet termistöön etukäteen. Keskusteltuamme haastateltavien kanssa meille selvisi, että termistöä kehittyi koko ajan lisää, sillä jokainen ihmisryhmä haluaa kehittää itselleen juuri heitä yksilöivän termin.

Stuart Hall kirjoittaa, että ”kansalliset kulttuurit saavat vahvan tunnon identiteetistään asettamalla itsensä toisia kulttuureita vastaan” (Hall, 1999). Samaa teoriaa voisi soveltaa eri sukupuoliryhmistä. Voisi siis ajatella, että transihmisten vähemmistöasema korostaa heidän identiteettiään. Esimerkiksi transihmisten ja cis-ihmisten välillä on minä-muut-asetelma, joka vaikuttaa niin, että transihmiset omat oma sisäryhmänsä, josta cis-ihmiset ovat ulkopuolisia. Sisäryhmän kesken on turvallisempaa puhua rohkeammin, niinkin, että sama ulkopuolisen suusta voisi kuulostaa loukkaavalta. Olisi kuitenkin tasa-arvon nimissä hyvä, että minä-muut-asetelmaa ei olisi. Myös Setan toimittajaoppaassa kehoitetaan käyttämään seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä mieluummin termiä moninaisuus kuin esimerkiksi toisenlaisuus, poikkeavuus tai erilaisuus (E. Alatalo, 2016).

Tietyt kulttuurit pyrkivät säilyttämään nykytilanteensa rajoittamalla ja suojautumalla sisäryhmään. Ne pyrkivät myös rajoittamaan sisäryhmään kohdistuvia uhkia. Yhteisön jäsenten merkitys riippuu ennen kaikkea samaistumisesta sisäryhmään, osallistumisesta yhteiseen elämäntapaan ja pyrkimyksestä yhteisiin päämääriin. Sisäryhmä ja ulkopuoliset erottuvat toisistaan selkeillä rajoilla. (Pirttilä-Backman 2005.) Transihmiset muodostavat selkeän sisäryhmän, ja mitä aktiivisempi transihminen yhteisöä kohtaan, sitä kiinteämmin hän liittyy siihen.

Hall tarkastelee länsimaisen identiteetin syntymistä. Hänen mukaansa Euroopan identiteettiin vaikutti sen lisäksi, että Euroopan identiteetti oli muodostunut itsestään, myös se, että se koki itsensä erilaisina muihin maailmoihin nähden. Hallin teorian mukaan siis erilaisuus muihin nähden määrittelee omaa identiteettiä olennaisesti. Klassinen identiteetti muodostuu minän ja yhteiskunnan välisestä vuorovaikutuksesta. Subjektilla on sisäinen olemus, minä, joka muokkautuu jatkuvassa dialogissa ulkopuolisten kulttuuristen maailmojen ja niiden tarjoamien identiteettien kanssa. On hyvä muistaa, että ihmisen identiteetti muuttuu. Se, miten identifioimme itsemme, on yhä moninaisempi prosessi. Subjekti ei usein koostu enää yhtenäisestä identiteetistä, vaan monista erilaisista identiteeteistä,

jotka saattavat olla ristiriidassa keskenään. Identiteetti siis muovautuu jatkuvasti. (Hall 2005, 22–23, 82.)

“Toisten” ja “meidän” raja on häilyvä. Teoriassa voidaan määritellä binäärisiä vertailuja, mutta käytännössä kukaan ihminen ei ole täysin toisensa vastakohta, vaan kaikista löytyy yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Esimerkiksi haastattelutilanteessa meidät erotti haastateltavista sukupuolen kokemus, mutta yhteistä oli esimerkiksi suomalaisuus. Kuulumme heidän kanssaan siis myös joihinkin samoihin sisäryhmiin, mitkä yhdistävät meitä. Vaikka me haastattelijat olisimme myös olleet transihmisiä, olisimme silti eronneet haastateltavista joissakin asioissa, esimerkiksi koulutustaustassa. Kaikki ihmiset kuuluvat joihinkin samoihin ja joihinkin eri sisäryhmiin. Esimerkiksi dokumenttimme päähenkilöt kuuluvat molemmat sukupuolivähemmistöön. Kuten identiteetti, sisäryhmiin kuuluminen vaihtelee elämän aikana. Luottamuksen syntymisen kannalta haastattelijan ja haastateltavan välille voikin siis olla tärkeää löytää ne asiat, jotka yhdistävät osapuolia. Sen ei tarvitse tapahtua keinotekoisesti etsimällä, eikä se välttämättä tapahdukaan tietoisesti. Tähän auttaa avoin suhtautuminen: se, ettei ajattele haastateltavaa toiseen ryhmään kuuluvana. Häntä voi jopa ajatella henkilönä, jonka kanssa dokumenttia tehdään yhdessä, eikä niin, että hänestä tehdään dokumenttia.

Erilaisuus ei tarkoita sitä, etteikö toiseen voisi samaistua. Kun Shemeikka esimerkiksi puhui itsensä etsimisestä ja jopa identiteetikriisistä, pystyi näihin ajatuksiin samaistumaan, vaikkei ollutkaan käynyt läpi sukupuoleen liittyvää identiteetikriisiä. Rossi kirjoittaa: “Eroista huolimatta pystyn kokemaan yhtenäisyyttä suhteessa muihin. Eroista huolimatta syntyvät identifikaatiot eivät edellytä samuutta, jos samuus on se, mikä identiteetin ideassa pelottaa tai ärsyttää” (Rossi 2015, 107). Cis-naisina pystyi myös jotenkin pohtimaan transihmisen kokemaa syntymäsukupuolta vastaamattomasta kehosta aiheutuvaa itseinhoa kuvittelemalla olevansa syntynyt pojaksi. Tuntuisi vieraalta ja inhottavalta, jos joutuisi elämään miehen kehossa. Ajatus tuntui niin karmivalta, että ajatus sukupuolenkorjauksesta tuntuisi ainoalta vaihtoehdolta. Toisaalta herää myös ajatus siitä, pystyisikö itse olemaan tilanteeseensa yhtä tyytyväinen kuin haastateltavat tällä hetkellä vakuuttavat olevansa, vaikkeivat ole käyneet läpi genitaalikirurgiaa.

4 VIHDOIN OLEN MINÄ -DOKUMENTIN TEKOVAIHEET

Valitsimme tuoteosaksemme dokumentin, koska halusimme valita opinnäytetyöllemme toteuttamistavan, jossa aihetta käsiteltäisiin syvällisesti kokijan kautta. Halusimme päästää haastateltavat kertomaan aiheesta itse omin sanoin, pintaa syvemältä. Kun haastateltava puhuu aiheesta kameralle, tuntuu, että hän puhuisi suoraan katsojalle. Pyrkimys oli, että katsoja myötäelää haastateltavan tunteita ja kokemuksia. Keskusteleva tyyli antaa haastateltavalle mahdollisuuden puhua aiheesta omaan tahtiinsa. Vapaaseen puheeseen sisältyy paljon tunnetta ja nyansseja.

4.1 Taustatyöt

Ennen kuvauksia otimme selvää sukupuolivähemmistöihin liittyvästä termistöstä. Tutkimme, minkälaisia hoitoja transihmisille on tarjolla, mitä sukupuolenkorjausprosessiin pääseminen vaatii ja millainen se käytännössä on. Luimme aiheeseen liittyviä lehtijuttuja ja artikkeleita sekä transihmisten kirjoittamia blogitekstejä. Taustatyötä oli tärkeää tehdä, sillä aihe oli meille kummallekin alun perin suhteellisen vieras, eikä kummankaan lähipiiriin kuulunut sukupuolivähemmistöjen edustajia. Aiheeseen oli hyvä tutustua, jotta sen käsittely haastateltavien kanssa olisi sujuvaa.

Katsoimme myös aiemmin aiheesta tehtyjä dokumentteja ja reportaaseja, muun muassa *Transsukupuoliset lapset* (o. Alex Berk). Vaikka Suomessakin on tehty aiheesta dokumentteja, mielestämme uusille dokumenteille on mediassa vielä paljon tilaa. Myöskään yhdessäkään katsomassamme dokumentissa ei esiintynyt muunsukupuolisia ihmisiä päähenkilönä. Koimme siis, että aihetta olisi hyvä käsitellä Suomessa enemmän. Ennen kuvausten alkua haastattelimme meihin yhteydessä olleita muitakin transihmisiä kuin lopullisia videolla esiintyviä haastateltaviamme. Näin saimme mahdollisimman paljon kokemuseräistä tietoa aiheeseen liittyen, mikä auttoi muun muassa teoksen näkökulmien valinnassa ja haastattelukysymysten suunnittelussa.

4.2 Haastateltavien valinta

Valitsimme dokumenttiimme kaksi haastateltavaa, Nino Laitisen ja Timja Shemeikan, jotka molemmat ovat syntyneet tytöksi. Laitinen määrittelee itsensä transmieheksi ja Shemeikka muunsukupuoliseksi. Molemmat ovat käyneet läpi sukupuolenkorjaushoitoja, kuten hormonihoidoja ja leikkauksia, mutta kummallekaan ei ole tehty kaikkia mahdollisia hoitoja, esimerkiksi genitaalikirurgiaa. Laitiselle on tehty sterilisaatio eli munasarjojen ja kohdun poisto, jotta hän on saanut myös viralliseksi sukupuolimerkinnäkseen miehen.

Ensin toivoimme saavamme haastateltavaksemme yhden transmiehen ja yhden transnaisen, jotta saisimme dokumenttiin kaksi näkökulmaa: kaksi eri sukupuoleen syntynyttä henkilöä, joiden syntymäsuupuoli ei vastaa heidän omaa sukupuoli-identiteettiään. Koska kumpikaan meistä dokumentin tekijöistä ei henkilökohtaisesti tuntenut yhtäkään sukupuolivähemmistöön kuuluvaa henkilöä, eikä kummallakaan ollut ennestään yhteyksiä esimerkiksi Setan jäseniin tai muihinkaan sukupuolivähemmistöjen ryhmiin, otimme yhteyttä Setaan haastateltavien etsimistä varten. Setasta meitä ohjeistettiin tekemään julkinen ilmoitus haastateltavien etsimisestä, sillä yksittäisten henkilöiden lähestyminen olisi voinut olla heidän mukaansa ”epäilyttävää”. Noudatimme ohjetta ja teimme ilmoituksen, jota Seta levitti omilla sosiaalisen median kanavillaan. Ajattelimme, että näin vapaaehtoiset henkilöt, jotka itse haluavat esiintyä dokumentissa, ottaisivat meihin yhteyttä. Saimme neljä yhteydenottoa, kolme sähköpostilla ja yhden Facebookin kautta.

Olimme yhteydessä jokaiseen meitä lähestyneeseen transihmiseen ja teimme heidän kanssaan ennakkohaastattelun. Suurimman osan tavoitimme puhelimitse, mutta yksi jätti vastaamatta yhteydenottoihimme. Selvitimme tavoittamiltamme henkilöiltä, mikä heidän tarinansa on ja mitä he olisivat valmiita kertomaan dokumentissa. Selvitimme myös, millainen ulosanti mahdollisilla haastateltavilla on, jotta saisimme käsityksen siitä, ovatko he soveltuvia televisiodokumenttiin. Aluksi kaikki, joiden kanssa teimme ennakkohaastatteluja, vaikuttivat varteenotettavilta vaihtoehdoilta päähenkilöiksi. Yksi päätti kuitenkin lopulta jättäytyä projektista, joten valintamme lopullisista päähenkilöistä oli melko yksinkertainen. Dokumenttia ajatellen tämä oli lopulta hyvä lopputulos, sillä kolme haastateltavaa puolen tunnin dokumentissa olisi ollut liikaa aiheeseen syventymisen kannalta.

Vaikka olimme toivoneet saavamme dokumenttiin sekä transmiehen että transnaisen, olimme tyytyväisiä haastateltaviimme. Sukupuolenkorjausprosessiin hakeutuvista nuorista ihmisistä suurin osa on syntymäsuopuoleltaan naisia (Aula 2017), joten kaksi tällaista henkilöä oli relevantti valinta. Lisäksi vain pieni osa käy läpi genitaalikirurgiaa, ja haastateltavamme antavat omia näkemyksiään siihen, miksi näin on.

Haastateltavista kummallekaan ei ollut tehty genitaalikirurgiaa, mutta heidän kokemuksensa aiheesta vaihtelivat suuresti. Kummallakin oli näkemys, että genitaalikirurgiaan liittyy enemmän riskejä kuin siitä saatavan hyödyn mahdollisuuksia. Laitinen kuitenkin kertoi kärsivänsä kovista itseinhon tunteista, sillä kokee, että häneltä puuttuu olennainen ruumiinosa. Shemeikka taas kertoi voivansa elää ilman genitaalikirurgiaa hyvän elämän, eikä kokenut tarvitsevänsä kirurgiaa.

Näkemyksen eroissa lienee olennaisena tekijänä se, että Laitisen sukupuoli-identiteetti on vahvasti mies, kun taas Shemeikka ei koe olevansa täysin mies eikä nainen. Vaikka haastateltavina olikin siis kaksi sukupuolenkorjaushoitoja läpi käynyttä henkilöä, jotka olivat syntyneet tytöiksi, olivat heidän kokemuksensa ja identiteettinsä täysin erilaiset, mikä antaa mielenkiintoisia vuoropuheluja, näkökulmia ja vastakohtia dokumenttiin.

4.3 Aikataulukus

Olimme suunnitelleet aloittavamme videon tekemisen tammikuussa 2017. Aikataulu kuitenkin venyi, sillä sopivien haastateltavien löytäminen osoittautui aluksi odotettua hankalammaksi ja halusimme tehdä heidän kanssaan perusteelliset ennakkohaastattelut ennen varsinaisia kuvauksia. Puhelinhaastattelujen ja videopuheluiden lisäksi sovimme tekemämme ennakkohaastattelut haastateltavien kotona, jotta saisimme käsityksen haastattelupaikasta ja tapaisimme heidät kasvotusten arkisessa, heille tutussa ympäristössä. Tapasimme haastateltaviamme joulukuun 2016 ja tammikuun 2017 aikana Helsingissä ja Jyväskylässä. Haastatteluissa sovimme varsinaiset kuvaukset tammi-helmikuulle 2017.

Varasimme kuvauksille aikaa yhteensä kaksi viikkoa. Halusimme varmistaa, että aikaa on reilusti sekä itse haastattelujen että toiminnallisten kohtausten kuvaamiseen. Ennen haastattelutilannetta piti tehdä alkujärjestelyjä, kuten järjestellä kuvauspaikkaa ja asettaa valot. Lopulta itse haastattelutilanteisiin kului molempien haastateltavien kanssa reilusti yli tunti, vaikka itse dokumentin kestoksi tuli 26 minuuttia ja 42 sekuntia. Haastattelujen

lisäksi kuvasimme toiminnallisia kohtauksia muun muassa ulkona, harrastuksissa sekä Shemeikan työpaikalla. Näihinkin kohtauksiin oli hyvä varata tarpeeksi aikaa, jotta lopputuloksesta ei tulisi hätäinen.

Mielestämme paras toimintatapa molempien haastateltavien kanssa oli kuvata haastattelu ensin ja toiminnalliset kuvitukset sen jälkeen. Näin haastateltavalla olisi mahdollisesti rentoutuneempi olo kuvituskuvia kuvatessa, kun itse haastattelu olisi jo ohi. Haastattelu henkilökohtaisesta ja vaikeasta aiheesta voi olla haastateltavalle myös henkisesti raskas kokemus, joka jännittää, joten se oli hyvä tehdä ensin ”alta pois”. Vaikka olimme suunnitelleet etukäteen, millaista kuvituskuvaa tulemme kuvaamaan, on haastattelussa aina se mahdollisuus, että esille nousee jotain yllättävää. Myös siksi oli hyvä tehdä kuvaukset tässä järjestyksessä. Näin tiesimme kuvituskuvaa kuvatessamme, millainen toiminnallinen kuvitus olisi relevanttia haastattelua tukemaan ja jos haastattelussa olisi tullut esille jotain ennalta-arvaamatonta, olisimme vielä ehtineet tehdä muutoksia kuvaussuunnitelmiin. Kuvasimme ensin Shemeikan haastattelun Helsingissä tammikuun lopussa. Kuvasimme myös hänen kotonaan esimerkiksi tauluja ja kirjoja. Lisäksi otimme hänestä kuvituskuvaa, jossa hän muun muassa ruokkii kissojaan sekä vaihtaa vaatteita. Kävimme myös hänen työpaikallaan kuvaamassa. Myöhemmin samalla viikolla kuvasimme Shemeikkaa hänen harrastuksessaan paritanssikurssilla. Seuraavalle viikolle olimme sopineet haastattelun Laitisen kanssa. Varasimme tähän alustavasti useamman päivän aikaa jo senkin takia, että hän asuu Jyväskylässä, jolloin matkoihinkin tuli varata aikaa.

Kuvausten jälkeisellä viikolla aloitimme materiaalien läpikäymisen. Yhteensä materiaalia oli noin kymmenen tuntia. Koimmeärkevimmäksi aloittaa editoinnin haastatteluosioden leikkaamisesta. Kun haastattelut oli saatu muotoonsa, oli helpompi alkaa koota niiden ympärille sopivia kohtauksia. Alkuperäinen suunnitelmamme oli saada dokumentti editoitua kuukaudessa. Tässä ajassa saimmekin valmiiksi ensimmäisen, niin sanotun luonnosversion, mutta täysin viimeistelty versio oli valmis maaliskuun lopulla. Ensimmäiset kaksi viikkoa editoimme suunnilleen kahdeksan tunnin ajan joka arkipäivä ja seuraavat kaksi viikkoa muutaman tunnin iltaisin. Kun olimme saaneet valmiiksi ensimmäisen luonnosversion, editoimme satunnaisesti, kunnes lopullinen versio oli valmis.

4.4 Haastattelutilanne

Sovimme keskenämme ennen varsinaisia kuvauspäiviä, että haastattelutilanteissa toinen meistä toimii haastattelijana ja haastattelun äänittäjänä ja toinen tarkkailee kameroita. Koska niin kameroita kuin tekijöitäkin oli kaksi, käytännössä laitoimme kamerat valmiiksi kuvaustilaan ja toinen kameroista piti jättää valvomatta ja aina välillä tarkistaa, että kaikki oli kunnossa. Mielestämme oli parempi, että varsinaisia haastattelijoita olisi vain yksi, jotta haastateltavalle olisi selkeää, kenelle puhuu ja haastattelun rakenne pysyi koossa. Olimme suunnitelleet etukäteen kysymysluettelon, mutta jättäneet sen tarpeeksi löyhäksi, jotta alkuperäisestä suunnitelmasta voisi tarvittaessa joustaa, jos jotakin yllättävää ja mielenkiintoista nousisi esille. Laadimme joitakin samanlaisia kysymyksiä molemmille, mutta keskityimme molempien haastateltavien kanssa myös johonkin tiettyyn teemaan, joka oli noussut ennakkohaastatteluissa esille. Esimerkiksi Laitisen kanssa keskustellessamme keskeiseksi aiheeksi nousi selvästi se, että parisuhteen löytäminen oli hänen mielestään huomattavasti vaikeutunut sukupuolenkorjauksen takia, joten aihe korostui myös kysymyksenasettelussa. Shemeikan kanssa keskityimme enemmän sukupuolirooleihin ja siihen, miten eri tavalla hän kokee itseään kohdeltavan nyt, kun hän näyttää maskuliinisemmalta kuin ennen.

Pyrimme siihen, että kummastakin haastattelusta tulisi keskusteleva, pohdiskeleva ja avoin. Siksi teimme paljon avoimia kysymyksiä ja pyysimme haastateltavia vastaamaan kokonaisilla lauseilla. Joissakin tilanteissa haastattelija kysyi saman asian uudestaan, jos huomasi, että ensimmäistä vastausta olisi hankalaa editoida ja toisesta vastauksesta saattaisi tulla sujuvampi. Haastattelun aikana keskustelusta nousi esille lisäkysymyksiä, joita haastattelija esitti haastateltavalle. Kaikki vastaukset kysymyksiin eivät luonnollisesti päätyneet lopulliseen dokumenttiin, vaan valitsimme kiinnostavimmat ja mielestämme tärkeimmät asiat editoidessamme.

Halusimme tehdä videosta aidon ja rehellisen. Siksi jo haastateltavia valitessamme kysyimme, olivatko he valmiita puhumaan kameran edessä hyvin avoimesti arkaluontoisistakin asioista, kuten genitaalileikkauksesta ja omista tunteistaan. Molemmat kertoivat olevansa avoimia ja keskustelimme näistä asioista jo ennakkohaastatteluissa. Siksi arkaluontoisiin asioihin liittyvät kysymykset eivät tulleet yllätyksenä haastattelutilanteessa ja molemmat puhuivat niistä kursailematta. Lisäksi se, että paikalla oli vain kaksi dokumentin tekijää ja että olimme tavanneet molemmat aikaisemmin ja jutelleet etukäteen useasti heidän kanssaan, auttoi heitä puhumaan kanssamme.

4.5 Kerronta

Jo dokumenttia suunnitellessa tulee miettiä, tuoko toimittajan läsnäolo jotain lisäarvoa teokselle. Vaikka toimittaja olisi kuinka karismaattinen, ensisijaisesti tilaa tulisi antaa kuville ja haastateltaville. Toimittajan olisi hyvä välttää esimerkiksi jargoniaa ja saarnamista. (Lee-Wright 2010.) Koska teimme haastateltavien kokemuksiin perustuvan dokumentin, emmekä esimerkiksi opetusvideota, mielestämme tätä voi myös soveltaa haastateltavien puheeseen. Halusimme korostaa haastateltaviemme omia kokemuksia ja tunteita, emmekä siksi ottaneet dokumenttiin mukaan heidän mielipiteitään yleisellä tasolla esimerkiksi siitä, miten lapsia pitäisi kasvattaa tai miten sukupuolia tulisi kuvata tai olla kuvaamatta mediassa.

Olimme jo ennen dokumentin kuvauksia päättäneet alustavasti, että dokumentin kerronta koostuisi pelkästään haastateltavien kuvista ja äänistä. Emme siis suunnitelleet käyttävämme esimerkiksi kertojaääntä tai tekevämme juontoja kameran edessä, sillä mielestämme se ei olisi tuonut dokumenttiin mitään lisäarvoa. Tosin emme myöskään sulkeneet täysin pois esimerkiksi kertojaäänien mahdollisuutta, jos olisimme editoidessamme huomanneet, että se olisi tukenut dokumentin kerrontaa. Harkitsimme myös tekevämme tekstiä sisällään pitäviä tietolaatikoita, mutta editoidessamme katsoimme, että ne eivät olisi sopineet kokonaisuuteen. Pitäydyimme siis alkuperäisessä suunnitelmassa siitä, että dokumentin sisältö koostuu vain pää- ja sivuhenkilöistä, esimerkiksi Laitisen kavereista.

Dokumentin suunnitteluvaiheessa olimme miettineet, millaista kuvituskuvaa halusimme käyttää. Olimme tutustuneet päähenkilöihimme ja tiesimme, miten he käyttävät aikaansa. Shemeikka työskentelee viittomakielen tulkkina. Lisäksi hän käy kumppaninsa kanssa samaa sukupuolta oleville pariskunnille tarkoitetulla paritanssikurssilla. Kuvausten aikana järjestettiin myös QX Gay Gaala 2017, johon Shemeikka osallistui. Lisäksi Shemeikka harrastaa gay-teatteria. Keskustelimme ennen kuvauksia opinnäytetyön tuoteosan ohjaajavan opettajan Johanna Ailion kanssa, joka toimi dokumentin tuottajana. Hän oli sitä mieltä, että vastakohtat kiinnostavat. Vähemmistöpiirien harrastukset luovat aitoa kuvaa Shemeikan vapaa-ajasta. Pelkän seksuaali- ja sukupuolivähemmistöpiireissä liikkumisen näyttäminen olisi voinut kuitenkin antaa Shemeikasta etäisen kuvan katsojalle, joka on cis-henkilö ja jolle seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat vieraita. Siksi valitsimme Shemeikan kuvauspaikoiksi hänen kotinsa lisäksi paritanssikurssin,

sekä arkiseksi ympäristöksi hänen työpaikkansa, joka tuo samaistuttavuutta lähtökohtaisesti kaikkiin katsojiin.

Laitisella taas on hyvin erilaisia vapaa-ajan aktiviteetteja. Hän viettää aikaansa muun muassa pelaamalla videopelejä ystäviensä kanssa, ulkoilemalla sekä kirjoittamalla runoja. Hän oli dokumentin tekohetkellä työtön, emmekä siksi kuvanneet häntä työskenteilytilanteissa. Minkään hänen harrastuksensa ei voinut katsoa olevan erityisen erikoinen tai ei-samaistuttava, joten valitsimme edellä mainitut aktiviteetit kuvituskuvaksi. Rauhallinen toiminta kuvituksessa tukee hänen haastatteluaan, joka painottuu hänen toiveeseensa löytää parisuhde ja siihen, kuinka hän kokee yksin olemisen kurjana. Tällaiseen kerrontaan sopii rauhallinen toiminta pääasiassa yksin.

Olimme pyytäneet jo ennakkohaastattelujen yhteydessä haastateltaviamme kysymään heidän lähipiiriensä henkilöitä osallistumaan dokumenttiin, jotta saisimme enemmän vuorovaikutuskohtauksia. Saimme kuitenkin sellaisen käsityksen, että heidän lähipiireissään ei ollut kovin paljon halua osallistua dokumenttiin, mahdollisesti aiheen arkaluontoisuuden takia. Laitisen ystävistä kolme olisi suostunut dokumenttiin, mutta lopulta vain kaksi saapui kuvauspäivänä paikalle. Shemeikan kumppani suostui kuvattavaksi paritanssikurssilla. Pyysimme myös kuvausluvut toisilta kurssille osallistuvilta henkilöiltä. Näin saimme jonkin verran vuorovaikutusta dokumenttiin, joskaan emme tarpeeksi.

Kun olimme editoineet videosta ensimmäisen version, näytimme sen tuottajallemme. Hän katsoi videon kaksi kertaa. Toisen kerran jälkeen hän huomautti, että videomme on enemmän reportaasimainen kuin dokumenttielokuva. Dokumenttielokuvassa katsoja ikään kuin myötäelää päähenkilön elämää ja hyvä kerronta koskettaa katsojan tunteita. Tuottajamme kertoi, että piti videotamme mielenkiintoisena, mutta ei liikuttunut kertaaakaan. Hänen mukaansa myötäelämisen tunnetta dokumentissa lisäävät kohtaukset, joissa on vuorovaikutusta päähenkilön ja toisten ihmisten välillä. Haastattelussa päähenkilö kertoo kokemuksistaan ja tarinoitaan, mutta vuorovaikutuskohtauksissa katsoja saa tukea näille kertomuksille ja näkee omin silmin, mitä tilanteissa tapahtuu. Jotta tällaisia kohtauksia olisi mahdollista kuvata, dokumentin tekijöiden pitäisi tuntea päähenkilöiden elämä erittäin hyvin, ja tutustumiseen voi mennä huomattavan pitkiä aikoja. Koska teimme 20 opintopisteen opinnäytetyötä kahdestaan, aikataulumme ei riittänyt niin laajalaaiseen tutustumiseen. Lisäksi noin puolen tunnin dokumenttiin ei mahdu yhtä paljon kohtauksia kuin dokumenttielokuvaan. Haastateltavamme puhuvat dokumentissa paljon asioita, joita ei mielestämme olisi myöskään voinut jättää pois ja korvata muilla kohtauksilla. Tätä mieltä oli myös tuottajamme ja hän sanoikin, että televisiodokumentit ovatkin

joskus reportaasimaisempia kuin dokumenttielokuvat. Televisiodokumentit ovat usein päähenkilövetoisia, eivätkä niin elokuvamaisia.

Kuva 1. Vuorovaikutustilanteet luovat dokumenttiin myötäelämisen tunnetta.

Kun olimme kuulleet tuottajamme ajatukset videostamme, teimme siihen vielä muutoksia. Lisäsimme paljon jo kuvaamaamme kuvituskuvaan siten, että kuvitus- ja haastattelukuvien välillä ei ole liian usein hyppäyksiä. Haastattelu- ja kuvituskuvien osuudet kestävät siis kerralla pidempään ja kokonaisuus on siten eheämpi. Olimme aluksi ajatelleet, että kun haastateltava puhuu jostakin koskettavasta asiasta, olisi hänestä hyvä näyttää lähikuvaa, kun hän puhuu. Haastattelussa on kuitenkin paljon sellaisia tilanteita, eikä ole loogista, että kuva vaihtuu kuvituskuvasta haastattelukuvaan aina, kun on tällainen kohta. Vaikuttavan tunteen saa myös sillä, että haastateltava puhuu jostain koskettavasta asiasta ja kuvituskuvana on lähikuvaa hänestä. Tällöin voi välttää sen, että kuva haastattelukuvan ja kuvituskuvan välillä vaihtelee liian usein. Esimeriksi kun Laitinen puhuu parisuhteen löytämisen vaikeudesta ja yksinäisyydestä, on kuvituskuvana Laitinen seisomassa sillalla. Kohtauksen viimeisiksi kuvituskuviksi valitsimme erittäin tiiviitä kuvia, jotka luovat syvällisyyttä.

Kuva 2. Lähikuvat luovat syvällisyyttä.

Koska dokumentissa esiintyy kaksi haastateltavaa, oli teoksen nimen valitseminen ja sen esittäminen yllättävän vaikeaa. Nimen piti kuvata tasapuolisesti molempia haastateltavia. Koska haastateltavat olivat monella tapaa erilaisia, huomasimme, että monet nimivaihtoehdot olisivat sopineet toiseen hyvin, mutta toiseen ei ollenkaan. Lopulta päädyimme nimeen *Vihdoin olen minä*, sillä katsoimme, että se sopii kumpaankin haastateltavaan. Molemmat olivat kamppailleet sukupuoli-identiteettinsä kanssa pitkään ja vihdoin he kokivat, että voivat elää omana itsenään. Olimme suunnitelleet, että laittaisimme dokumentin alkukuvaksi jonkun iskevän kohtauksen ja otsikkokuvan vasta sen jälkeen. Näin dokumentilla olisi ollut aloitus, jossa ikään kuin mennään suoraan asiaan ja joka tempaisee heti mukaansa. Jos dokumentin nimi olisi tullut vasta kohtauksen jälkeen, se olisi kuitenkin antanut kuvan siitä, että nimi viittaa vain toiseen päähenkilöön. Kohtauksien näyttäminen eri päähenkilöistä ennen dokumentin nimeä olisi taas ollut sekavaa. Päädyimme siis rauhalliseen vaihtoehtoon, jossa nimi on dokumentin ensimmäinen kuva.

Kuva 3. Dokumentin aloituskuva.

Musiikilla on usein tunteisiin vetoava vaikutus. Sen avulla voidaan korostaa ja herättää haluttuja tunteita, esimerkiksi vakavoittaa, luoda harrasta tunnelmaa ja liikuttaa kyyneliin asti. (Valamies 2017.) Koska halusimme antaa dokumentilla yleisölle tunteellisen katse-luelämyksen, lisäsimme teokseemme musiikkia korostamaan kohtauksista välittyvää tunnelmaa. Lisäsimme melankolista musiikkia kohtauksiin, joissa Laitinen kertoo pari-suhteen kaipuustaan ja Shemeikka siitä, miten hänen äidilleen oli vaikeaa hyväksyä lap-sensa sukupuolen kokemus. Mielestämme musiikin käyttäminen vaikutti lopputulokseen merkittävästi, ja myös tuottajamme sanoi sen lisäävän kohtausten traagisuutta. Käy-timme alkukuvassa sekä Laitisen ja Shemeikan kohtauksissa samaa musiikkia ikään kuin teemamusiikkina. Oikeantyyppisen musiikin löytäminen oli tärkeää, sillä halusimme sen sopivan aiheeseen ja olevan tunteisiin vetoavaa. Lopputekstien taustalle valitsimme toisenlaista musiikkia välttääksemme liiallisen toiston. Myös lopputekstien musiikki on rauhallista, jotta dokumentti saisi runollisen lopun.

5 LOPUKSI

Dokumentin lopputuloksen kannalta on tärkeää, että päähenkilöt, joiden kautta aihetta käsitellään, ovat helposti lähestyttäviä, avoimia ja hyviä puhumaan. On dokumentin tekijöiden tehtävä ensinnäkin löytää tällaiset haastateltavat ja toisekseen saada heistä mahdollisimman paljon irti. Ilman hyvää päähenkilöä päähenkilövetoista dokumenttia on lähes mahdotonta saada onnistumaan. Päähenkilöistä ja siitä, miten heidät esitetään, riippuu se, millaisia tunteita katsojassa herää. Toisaalta loistava päähenkilökään ei takaa onnistumista. Tämä korostaa ennakkovalmisteluiden tärkeyttä dokumentin tekemisessä. Hyvien haastateltavien löytäminen vaatii aktiivisuutta ja tiedonhankintaa. Tekijöillä tulee olla tarpeeksi vahva käsitys tekeillä olevasta dokumentista, mutta toisaalta myös avoimuutta muuttaa suunnitelmiaan tarvittaessa suunniteltua paremman näkökulman löytyessä. Ennakkohaastattelut ovat erityisen tärkeitä, sillä niissä selviää paitsi se, ovatko haastateltavat hyviä puhumaan, myös se, ovatko heidän tarinansa tarpeeksi kiinnostavia. Dokumenttia tehdään aina dokumentti edellä, ja jos päähenkilö ei ole siihen sopiva, häntä ei pidä siihen valita. Olimme onnekkaita, että löysimme melko pienestä määrästä meitä lähestyneistä ihmisistä kaksi sopivaa päähenkilöä.

Arkoja asioita käsiteltäessä tärkeintä on muodostaa luottamuksellinen suhde haastateltavaan. Haastattelutilanteesta tulee tehdä sellainen, että haastateltava kokee voivansa kertoa asioista vapaasti ilman, että häntä tuomitaan. Mitä avoimemmin hän aiheesta puhuu, sitä paremmin katsoja pääsee myötäelämään hänen kokemuksiaan. Jos aihetta käsitellään kovin pinnallisesti, ei katsojassakaan herää tunteita ja mielenkiintoa aihetta kohtaan. Haastattelijan on siis hyvä yrittää ymmärtää haastateltavan tunteita ja muodostaa omia samaistumiskohteita häneen. Haastattelija ei missään nimessä voi tuomita haastateltavaa, vaan jos haastattelija ei ymmärrä jotain asiaa, voi hän muodostaa tarkentavan jatkokysymyksen. Tämä tekee usein haastattelusta mielenkiintoisemman ja antaa siihen syvyyttä. Usein sellainen asia, jota haastattelija ihmettelee, herättää kysymyksiä myös katsojissa. Siksi haastattelijan on jopa suotavaa kysyä kaikki mieleen tulevat kysymykset rajatun asian sisällä. Ylimääräisen voi aina editoida pois. On hyvä kuitenkin muistaa, että dokumentin tarkoitus ei ole kertoa kaikkea aiheesta, vaan hyvä dokumentti herättää katsojassa mielenkiinnon hankkimaan tietoa muista lähteistä tai jopa luomaan uusia dokumentteja.

Kokonaisuudessaan olimme tyytyväisiä dokumentin lopputulokseen. Löysimme haastateltavat, jotka olivat avoimia sekä valmiita puhumaan vaikeista ja henkilökohtaisista asioista. Vaikka molemmat haastateltavat olivat syntymäsukupuoleltaan tyttöjä, heidän tarinansa olivat hyvin erilaiset. Tämä antoi dokumentille kaksi näkökulmaa transsukupuolisuudesta, mikä auttoi representoimaan transihmisiä kuten ketä tahansa ihmisiä. Joukossa on erilaisia ja samaistuttavia henkilöitä, vaikka heidän identiteettinsä eivät olisi-kaan täysin samankaltaisia katsojan identiteetin kanssa. Luvussa 2 kirjoitimme, että yhdysvaltalaisissa televisiosarjoissa transihmiset esitetään yliedustetusti esimerkiksi seksiyölläisinä tai negatiivisessa valossa. Toivomme, että dokumentti auttaa osaltaan mur-ramaan edes joitakin transihmisiin liittyviä stereotyyppioita.

Laitinen ja Shemeikka puhuvat dokumentissa kokemuksistaan koskettavasti ja rohkeasti. Laitisen voimakkaan kaipuun parisuhdetta kohtaan voi aistia hänen sanavalinnois- taan ja eleistään hänen puhuessaan aiheesta. Koskettavaa on myös kuunnella She- meikan kertomista siitä, miten hän kokee muunsukupuolisuutensa olleen vaikea asia hä- nen äidilleen. Toisaalta haastateltavat osaavat heittää kokemuksistaan myös humoristi- sia kommentteja. Laitinen naurahtaa sanoessaan, että hänelle saattaisi syntyä itseinhoja entisestään, jos hänellä genitaalikirurgian jälkeen olisi ”pikkurilli housuissa”. Shemeikka kertoo huvittuneena kommentteista, joita hän on saanut ulkopuolisilta näiden ihmetel- lessä hänen sukupuoltaan. Hyvä haastateltava osaa siis näyttää erilaisia tunteita ja ker- toa kokemuksistaan mielenkiintoisesti ja vivahteikkaasti ja näin myös katsoja pääsee ko- kemaan erilaisia tunnetiloja. Olemme saaneet positiivista palautetta päähenkilöistämme katsojilta, joille olemme jo dokumentin näyttäneet. Heidän mukaansa dokumentti on aja- tuksia herättävä.

Olemme tarjonneet videotamme esitettäväksi Yleisradiolle sekä Setan kanaviin. Lisäksi olemme olleet yhteydessä Vinokinoon, joka on HLBTIQ-kansan tarinoihin keskittyvä elo- kuvafestivaali sekä Blue Sea Film Festivaliin eli Sinisen Meren Elokuvajuhliin, joihin voi lähettää myös harrastelijavoimin tehtyjä dokumentteja. Opinnäytetyön kirjallisen osan julkaisuvaiheessa toukokuussa 2017 emme kuitenkaan ole saaneet varmuutta julkaisu- kanavasta. Toivomme dokumenttimme löytävän yleisönsä ja pääsevän levitykseen, sillä aihe on tasa-arvon edistämisen kannalta tärkeä. Mielestämme ”Vihdoin olen minä” kä- sittelee monelle ihmiselle edelleen vierasta aihetta helposti lähestyttävällä tavalla, joten toivomme sen saavan laajasti yleisöä, herättävän keskustelua, lisäävän ymmärrystä ai- heesta sekä tarjoavan vertaistukea niille, joille aihe on läheinen.

LÄHTEET

Aarnipuu, T. 2008. Trans – Sukupuolen muunnelmia. Helsinki: Like.

Alatalo, E. Setan toimittajaopas. Viitattu 6.3.2017 https://www.dropbox.com/s/oj-mbslvhss5w3kr/Setan_toimittajaopas_2012_vihkotulostus.pdf.

Amnesty, Ihmisoikeusjärjestö 2017. Viitattu 3.5.2017 <https://www.amnesty.fi/tyomme/teemat/itse-maaraamisoikeus-sukupuoleen/>.

Aula, M. Yle 2017. Viitattu 8.3.2017 Nuorten tyttöjen transsukupuolisuustutkimukset ovat moninkertaistuneet, <http://yle.fi/uutiset/3-9418337>.

Blomqvist, M. Otavan Opisto 2015. Viitattu 8.5.2017 http://opinnot.internetix.fi/fi/muikku2materiaalit/lukio/rab/rab31/04_salut_a_va_moi_mita_kuuluu_/03_substantii-vit?C:D=1819253&m:selres=1819253.

GLAAD.org 2017. Victims or Villains: Examining Ten Years of Transgender Images on Television viitattu 22.3.2017. <http://www.glaad.org/publications/victims-or-villains-examining-ten-years-transgender-images-television>.

Hall, S. 2005. Identiteetti. Suom. Herkman, J. & Lehtonen, M. 5. painos. Tampere: Vastapaino.

Karanki, A. 2010. Sukupuolen korjausleikkauksista, Opas. Transtukupiste. Viitattu 19.4.2017 http://transtukupiste.fi/wp-content/uploads/2013/08/Opas_leikkaushoidot_ttp.pdf.

Lee Wright, P. 2010. The Documentary Handbook. London: Routledge.

Opetushallitus 2017. Viitattu 8.5.2017 http://www02.oph.fi/etalukio/espanja/kurssi1/6_artikkelit/artikkelit.html.

Pirttilä-Backman, A-M. 2005. Arvot, moraali ja yhteiskunta: sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Helsinki: Gaudeamus.

Rossi, L-M. 2015. Muuttuva sukupuoli. Helsinki: Gaudeamus.

Saresma, T.; Rossi, L-M. & Juvonen, T. 2010. Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino.

Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2017. Sukupuoli-identiteetti. Viitattu 3.5.2017 <https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus/sukupuoli-identiteetti>.

Trasek ry. 2017. Viitattu 22.3.2017 <http://trasek.fi/perustietoa/kasitteita/>.

Tripodi, V. 2014. Sukupuolen filosofia. Tampere: Niin & näin: Eurooppalaisen filosofian seura.

Valamies, H. 2017. Musiikki soittaa tunteita. Viitattu 17.4.2017 http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/musiikki_soittaa_tunteita.

Vilka, H. 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Ennakkoon suunniteltu haastattelurunko Laitiselle

Miten aloit miettiä, että olet transsukupuolinen?

Miten pienellä paikkakunnalla suhtauduttiin transsukupuolisuuteesi?

Kuinka pitkälle olet edennyt sukupuolenkorjausprosessissa?

Oletko tyytyväinen nykyiseen tilanteeseesi (sukupuolenkorjausprosessissa)?

Miksi et halua genitaalileikkausta?

Miten eri tavalla sinua kohdellaan nyt, kun olet transmies, verrattuna aikaan ennen sukupuolenkorjausprosessin aloittamista?

Onko sinulla koskaan käynyt mielessä elää tyttönä?

Miten treffailet?

Kuinka aktiivisesti etsit kumppania?

Millaista kumppania etsit?

Onko sinulle kumppanin sukupuolella väliä?

Millaisia haasteita olet kohdannut parisuhdeasioissa?

Tunnetko katkeruutta siitä, että et ole syntynyt sukupuoli-identiteettiäsi vastaavaan sukupuoleen?

Ennakkoon suunniteltu haastattelurunko Shemeikalle

Miten tajusit, että olet muunsukupuolinen?

Miksi et halua määritellä itseäsi mieheksi tai naiseksi?

Kuinka pitkälle olet edennyt sukupuolenkorjausprosessissa?

Oletko tyytyväinen nykyiseen tilanteeseesi (sukupuolenkorjausprosessissa)?

Miksi et halua genitaalileikkausta?

Millaisia vaikutuksia sukupuolenkorjauksella on ollut elämääsi?

Miten työpaikallasi on suhtauduttu muunsukupuolisuuteesi?

Miten ihmiset hämmentyvät muunsukupuolisuudestasi?

Miten reagoit hämmennykseen?

Miten sukupuolenkorjausprosessi on muuttanut sinua?

Miten yhteiskunta erottelee sukupuolet?

Jos yhteiskunnassa ei olisi nykyisenlaisia sukupuolirooleja, kokisitko tarvetta sukupuolenkorjaushoitoihin?

Millaisia haasteita olet kohdannut parisuhdeasioissa sukupuolenkorjaushoitojen takia?

Onko sinulle kumppanin sukupuolella väliä?

Miten ihmiset suhtautuvat siihen, että olet niin monella tavalla erilainen (transsukupuolinen polyamorisessa suhteessa)?

Mitä mieltä olet siitä, että ihmisten on vaikea puhua transihmisiin liittyvistä asioista, kun käsitteitä on niin paljon ja pelätään, että loukataan jotakuta?

Siitä lähtien kun päätit ryhtyä prosessiin, oletko ollut koko ajan varma asiasta?